

УДК 629.5

ABOUT TRAINING OF MANAGEMENT LEVEL SPECIALISTS

ПРО ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ РІВНЯ УПРАВЛІННЯ

Bychkovsky Y. / Бичковський Ю.В.

PhD, docent, deep sea captain / PhD, доцент, капітан

ORCID: 0000-0003-1459-9029

Odesa National Maritime University, Odesa, Mechnikova 34, 65029

Одеський національний морський університет, м. Одеса, Мечникова 34, 65029

Анотація: Тридцять років тому, ІМО прийняло революційні поправки до існуючої Міжнародної конвенції з підготовки, сертифікації та несення вахти моряками 1978 року (Конвенція ПДНВ – 78, з поправками). З того часу, усі моряки, відповідно до кваліфікації, були поділені на три групи : група «управління», до складу якої надійшли капітани, старші помічники капітанів, старші та другі механіки; група «експлуатації», до складу якої надійшли офіцери судна, окрема тих, хто входить до групи «управління»; та група «підтримки», до складу якої входять особи рядового складу судна. Зміни до тексту Конвенції ПДНВ-78 включили в себе особисті вимоги щодо необхідного рівня компетентності, якому повинен відповідати кожен моряк у разі бажання отримати відповідний сертифікат для зайняття будь-якої посади на борту судна.

Дана робота присвячена аналізу якості підготовки фахівців рівня «управління» серед українських моряків. Аналіз було виконано на підставі детального розгляду існуючих навчальних програм, робочих навчальних програм за відповідними спеціальностями, програм курсів підвищення кваліфікації командного складу, програм напрямів підготовки моряків в навчально-тренажерних центрах України. Була також пояснена точка зору ІМО, яка стосується виконання підготовки фахівців рівня «управління». Деякі важливі питання перевірялися через виконання анонімного опитування діючих фахівців рівня «управління» за складеними питаннями, через численне спілкування з працюючими фахівцями.

Крім того, автору статті, який має досвід роботи на посаді капітана великовантажних суден далекого плавання більш двадцяти п'яти років, виконував аналіз підготовки фахівців рівня «управління» на підставі власного опиту отриманої підготовки з цього напрямку в межах українських навчальних закладів, а також надавав порівнянню характеристику підходу до підготовки фахівців даної групи, який існує у багатьох закордонних країнах.

Ключові слова: судновий менеджмент, підготовка судових фахівців рівня «управління».

Вступ.

В останньому десятиріччі минулого століття було остаточно визначено той факт, що для подальшого розвитку морського транспорту, забезпечення безпеки судноплавства необхідно, додатково до професійної підготовки фахівців, надавати їм необхідну підготовку з напряму управління (менеджменту). Це положення було закріплено у поправках 1995 року до Міжнародної конвенції з підготовки, дипломування та несення вахти моряками 1978 року (Конвенція ПДНВ-78, з поправками). Відразу після прийняття поправок 1995 року до

Конвенції ПДНВ-78, усі держави світу почали видавати відповідні свідоцтва рівня «управління» для старшого командного складу суден (капітан, старший помічник капітана, старший та другий механік). Ця практика існує вже майже тридцять років. З одного боку, цей факт дає надію на підвищенні рівня загальної безпеки судноплавства та росту його ефективності. З іншого боку, велика кількість виконаних досліджень надали гірку картину того, що, на жаль, рівень підготовки фахівців, маючих диплом рівня «управління» ніяким чином не відповідає існуючим вимогам щодо кваліфікації менеджера. Це свідчить про недолік існуючої підготовки судових фахівців з напрямку «менеджмент».

Розуміння даної проблеми і спонукало автора до написання даної статті, внесення пропозицій щодо подальшого поліпшення підготовки фахівців рівня «управління».

Якщо ми подивимся на перелік існуючих публікацій щодо менеджменту у судноплавстві, то відразу помітимо недостатню кількість базової літератури з даного питання. Усі існуючі посилення на літературу з напрямку «судновий менеджмент» можливо розділити на декілька груп: міжнародна група – це видання ІМО з питання, що стосується менеджменту, такі як: «RESOLUTION A.741(18) adopted on 4 November 1993 «International Management Code For The Safe Operation Of Ships and for Pollution Prevention (International Safety Management)», IMO, International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1978 (STCW 1978), as amended. Edition 2017, IMO Model course 1.39 «Leadership and Teamwork», edition 2014, IMO Model course 1.40 «Use of Leadership & Managerial Skills», edition 2018, IMO Model course 6-09 «Train the Trainers», edition 2017, IMO Model course 7.01 «Master and Chief Officer», edition 2014, IMO Model course 7.02 «Chief Engineer Officer and Second Engineer Officer», edition 2014; національні публікації – серед даної групи домінує англійський «Nautical institute» в бібліотеці якого існує багато публікацій з питання судового менеджменту, на жаль, незважаючи на досить сильну школу менеджменту, публікацій на тему судового менеджменту, виховання судових менеджерів в Україні майже не існує; остання група – це

видання судноплавних компаній, які стосуються питання «управління» на суднах окремої компанії, необхідно відмітити, що ця інформація має обмежене поширення тільки серед керівництва суден компанії.

Основний текст.

Сьогодні, не існує ніяких сумнівів у важливості якісної підготовки судових фахівців рівня «управління». Досліджуючи існуючу методику виховання майбутніх судових менеджерів, було відмічене наступне.

По-перше, необхідно визначити, що автор ознайомився з багатьма робочими навчальними програмами деяких вищих навчальних закладів України, де навчаються майбутні судноводії і судномеханіки, курсів підвищення кваліфікації командного складу суден, тренажерних курсів підготовки моряків, внутрішніх курсів підготовки судноплавних компаній (home training) з питання менеджмент. Назви курсів підготовки коливаються у широкому діапазоні, від «Управління ресурсами навігаційного містка чи машинного відділення», «Управління ресурсами екіпажу судна», до «Суднового менеджменту». В цілому, будь який напрям сьогодишньої підготовки судових фахівців базується на вимогах Міжнародного кодексу з управління безпекою (ISM Code). На думку автора, саме у цьому і полягає парадокс підготовки. Багатогранна діяльність керівництва будь-якої підприємства, у тому числі кожного керівника (менеджера), підпорядкована на дії не тільки закономірностей природи і суспільства, а й на дії певних законів управління. У кращому разі розуміння цих законів та закономірностей, а також напрямів їх дії мають бути узгоджені з поведінкою менеджера, і тоді його чекає успіх. В іншому випадку, коли менеджер намагається будувати свою діяльність, незважаючи на закони та закономірності управління або навіть всупереч їм, то його, як правило, чекає невдача або крах. На мові математики, ми починаємо вивчати інтегральне числення, не маючи ніякої підготовки з курсу арифметики. Цілком зрозуміло, що кінцевий результат такого навчання буде поганий, мета виховання майбутнього менеджера не буде досягнена.

Повертаючись до аналізу існуючих програм підготовки фахівців за

напрямом «менеджмент» необхідно підкреслити, що ні в яких навчальних робочих програмах підготовки суднових фахівців не існувало знайомства з головними законами та принципами менеджменту, таких як: «Закон управління Макіавеллі», «Законо Ємерсона», «Законо Файоля і Урвіка», «Законо Тейлора і Форда», «Законо бюрократії Макса Вебера», «Законо бюрократизації Паркінсона», «Законо мотивації Мак-Грегора, Герцберга і Маслоу» та інших.

Цілком зрозуміло, що цій недолік має суттєвий вплив на якість підготовки суднових фахівців вищого рівня з питання управління (менеджменту). На жаль, ситуація не змінилася і станом на сьогоднішній день, це можливо повністю підтвердити.

В ході виконання власного дослідження серед українських фахівців морського флоту, майже **89,7%** українських капітанів, старших помічників капітанів, старших і других механіків підтвердили той факт, що вони не отримали ніякої підготовки за напрямом «менеджмент».

Майже **77,4%** опитаних вважали, що питання «менеджмент» стосується у дотриманні вимог «Суднової Системи з Безпеки» (Safety Management System), яка базується на базових вимогах «Міжнародного кодексу з управління безпекою» (ISM Code).

Близько **100%** респондентів були неспроможні відповісти на питання щодо головних законів менеджменту, методам і інструментам у роботі менеджера,

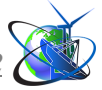
По-друге, якість складання робочих навчальних програм з напряму «менеджмент» бажає долучення фахівців з цієї дисципліни. Автор цілком впевнений в цьому, так як часто зустрічав у змісті програм розглянутих питань з напряму «менеджмент» знайомство деякими кодексами чи конвенціями, повторення розгляду вузькопрофесійних питань з точки зору «управління» операцією. Це неприпустимо і не сприяє у придбанні навичок «менеджера». Крім того, як фахівець з великим досвідом роботи на посаді капітана, автор не має ніяких сумнівів у необхідності включення у програму підготовки майбутніх менеджерів деяких розділів з психології, що дозволить менеджерам краще розуміти як планувати розмову з різними типами людей для максимального

досягнення мети, яку має на увазі менеджер

По-третє, ніяким чином не можна обійти той факт, що майже усі викладачі, які виконують підготовку майбутніх фахівців з напрямку «менеджмент» не мають необхідної підготовки з цього питання. Вони мають відповідні професійні сертифікати, але ніколи не навчалися за напрямом «менеджмент», що сильно погіршує якість викладання матеріалу за даною дисципліною.

По-четверте, необхідно звернути увагу на відповідність зусиль та ролі Адміністрації судноплавства України, тренажерних центрів підготовки моряків в питаннях, які пов'язані з підготовкою фахівців рівня управління. Щодо Державної служби морського і внутрішнього водного транспорту України, то саме ця служба відповідає за видачу державних дипломів морякам України у відповідність до існуючих вимог Конвенції ПДНВ-78, з поправками. Отримати цій диплом і його підтвердження можливо у разі складання іспиту (успішне проходження тесту CES), чи успішне проходження курсів підвищення кваліфікації. Для працюючих на цих посадах фахівців, можливо отримання нового підтвердження за стажом роботи на відповідній посаді. Необхідно відмітити той факт, що зміст тесту CES не передбачає питань з напрямку «менеджмент», а усі існуючі програми курсів підвищення кваліфікації фахівців морського флоту не передбачають питань з напрямку «менеджмент», навіть більш, ці програми не відповідають повному змісту Модельних курсів ІМО 7.01 і 7.02 (відсутні важливий розділ, який стосується лідерства, прийняття рішень). Отже, за існуючою практикою, українські фахівці морського транспорту отримують диплом і посвідчення рівня «менеджмент» без проходження будь-якої підготовки з цього питання. Отже, державна структура, яка повинна доглядати за дотриманням існуючих міжнародних вимог, стосовно підготовки фахівців вищого рівня, не виконує власні обов'язки. Це виникає через низьку компетенцію працівників Державної служби морського і внутрішнього водного транспорту України. В наслідок такого підходу, майже усі власники дипломів вищого рівня («менеджер») не мають необхідної підготовки і не розуміють головні принципи роботи «менеджера». Автор даної публікації, починаючи з

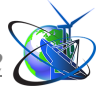
1995 року, п'ять разів проходив курси підвищення кваліфікації вищого командного складу суден і жодного разу не чув розгляду питань з напрямку «менеджмент».

Стосовно роботи тренажерних центрів підготовки моряків України, то існуюча ситуація бажає значного покращення. На сьогоднішній день, більшість тренажерних центрів мають розроблені робочі навчальні програми, які стосуються напрямку «менеджмент» і базуються на вимогах діючих Модельних курсів ІМО 1.39, 1.40, 6.09, які спрямовані на виховання необхідних навичок менеджера (лідерства, прийняття рішення, робота у складі команди, виховання тренерських навичок тощо), однак усі ці напрями не затребувані фахівцями рівня управління через той факт, що надані модельні курси ІМО не є обов'язковими. Так як усі центри підготовки моряків є комерційними структурами і за отримання відповідної підготовки фахівець повинен платити гроші, то розуміло такий підхід моряків до проходження даної підготовки.

Висновки. На підставі вищеназваного можна зробити наступні висновки:

1. Необхідно ввести обов'язкову вимогу щодо первинної підготовки майбутніх фахівців рівня «управління» з базового курсу «менеджмент». Ця підготовка повинна бути виконаної за спеціальними програмами, складеними за допомогою фахівців з напрямку «менеджмент». Без наявності такого підтвердження, майбутні фахівці повинні не мати доступу до складання іспиту на присвоєння звання особи командного складу рівня «управління». Цілком зрозуміло, що для виконання цього положення необхідно узгодження його з Державною службою морського і внутрішнього водного транспорту України.

Така підготовка може бути виконана чи підрозділами закладів вищої освіти за спеціальними програмами, складеними за участю фахівців за напрямку «менеджмент», чи за цими ж програмами в тренажерних центрах підготовки моряків. Викладання курсу повинно виконуватися фахівцями, які мають відповідну підготовку з напрямку «менеджмент». Щодо фахівців які вже працюють на посадах рівня управління, то необхідно в термінах певного часу вимогти їх пройти дану підготовку (як правило, до отримання чергового

підтвердження к професійному диплому).

2. Через офіційних представників України у комітеті ІМО, звернутися з обґрунтованим проханням о необхідності надання підготовки за Модельними курсами ІМО 1.39, 1.40, 6.09 статусу обов'язкової підготовки для осіб командного складу суден рівня «управління».

3. Ввести обов'язковий курс підготовки з базисного менеджменту в програми підготовки майбутніх судноводіїв і судномеханіків, особливо для слухачів магістратури. Виконати коректуру усіх існуючих програм з напрямку «менеджмент» з залученням фахівців з напрямку «менеджмент». Викладання матеріалу курсу повинно виконуватися тільки фахівцями, які отримали належну підготовку з питання «менеджмент». Програма такої підготовки повинна включати в себе мінімум теоретичних годин підготовки і більш практичних (семінарських) занять, під час яких необхідно на реальних прикладах формувати потрібні навички у слухачів щодо методів та інструментів діяльності «менеджера» на борту судна. Саме такий підхід існує майже у всіх іноземних центрах підготовки з питань, які стосуються напрямку «менеджмент». Автор цієї публікації брав участь у декількох курсах підготовки з питання менеджмент за кордоном і може підтвердити ефективність такого підходу.

4. І останнє, відповідним фахівцям Державної служби морського і внутрішнього водного транспорту України необхідно більш уважно ставитися до виконання власних обов'язків, що стосується затвердження робочих програм підготовки моряків у тренажерних центрах підготовки моряків та центрах підвищення кваліфікації моряків. Для цього необхідно ознайомитися зі змістом існуючих (діючих) Модельних курсів ІМО і вимагати від поданих до розгляду програм, як мінімум, включення усіх рекомендованих для розгляду питань. На жаль, фахівцями Адміністрації судноплавства увага надається тільки відповідності оформлення програми, без надання уваги до змісту програми.

Коливання міжнародного ринку працевлаштування моряків, станом на сьогоднішній день, яскраво свідчить про втрату Україною свого міста у порівнянні з ситуацією 10-15 роками тому. І це свідчить о необхідності

кардинальних змін у підготовки і сертифікації моряків України.

Джерела.

1. Міжнародна конвенція з підготовки, дипломування і несення вахти моряками 1978 року, з поправками. (Глава II/2, Розділ А-II/2, Таблиця А-II/2).
2. Модельний курс ІМО 1.39 «Лідерство та робота в команді», видання 2014 року.
3. Модельний курс ІМО 1.40 «Використання лідерських та управлінських навичок», видання 2018 року.
4. Модельний курс ІМО 6-09 «Навчання тренерів», видання 2017 року.
5. Модельний курс ІМО 7.01 «Капітан і Старший помічник капітана», видання 2014 року.
6. Модельний курс ІМО 7.02 «Старший механік та другий інженер», видання 2014 року.

Abstract: *Thirty years ago, the IMO adopted revolutionary amendments to the existing International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1978 (STCW Convention, 1978, as amended). Since then, all seafarers, according to their qualifications, have been divided into three groups: the "management" group, which includes masters, chief mates, chief and second engineers; the "operations" group, which includes ship's officers, separate from those included in the "management" group; and the "support" group, which includes the ship's ratings. Changes to the text of the STCW-78 Convention included personal requirements for the necessary level of competence that each seafarer must meet if he wants to obtain an appropriate certificate for any position on board a ship.*

This work is devoted to the analysis of the quality of training of specialists at the "management" level among Ukrainian seafarers. The analysis was carried out on the basis of a detailed review of existing training programs, working training programs in relevant specialties, programs of advanced training courses for command personnel, programs of training areas for seafarers in training and training centers of Ukraine. The IMO point of view was also explained regarding the implementation of training of specialists of the "management" level. Some important issues were verified by conducting an anonymous survey of current specialists of the "management" level on the basis of the compiled questions, through numerous communication with working specialists.

In addition, the author of the article, who has experience as a captain of large-capacity ocean going vessels for more than twenty-five years, performed an analysis of the training of specialists of the "management" level based on his own experience of the training received in this area within Ukrainian educational institutions, and also provided a comparative characteristic of the approach to training specialists of this group, which exists in many foreign countries.

Keywords: *ship management, training of ship specialists of the "management" level.*

Статтю надіслано: 16.01.2025 г.

© Бичковський Ю.В.